

מסכת שבועות פרק ששי שבועת הדיינין

מתוך "גמרא נו"ח"

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

(שבועות לח, ב)

משנה :

שבועת הדיינין (שהדיינים משביעין על ידי הודאת מקצת הטענה, שלימדוהו מ'אשר יאמר כי הוא זה' (שמות כב, ח) וכתב עלה 'ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו' [שם, פסוק ז] דהיינו שבועה) :
הטענה - שתי כסף (הטענה שהשבועה באה על ידה לא תהא פחות משתי כסף) ,
וההודאה (שמחייבתו לישבע) - בשוה פרוטה (לא תהא פחות מפרוטה; ובגמרא פליגי רב ושמואל בפרוטה זו: אם מתוך שתי כסף של טענה היא, או צריך שתהא טענת הכפירה של כסף שתי מעות כסף לבד פרוטה של הודאה) ;
ואם אין ההודאה ממין הטענה - פטור.

כיצד ?

"שתי כסף (שתי מעות כסף, דהא 'שתי' לשון נקבה היא; והן שליש הדינר) לי בידך" ! "אין לך בידי אלא פרוטה" - פטור (שאין ההודאה ממין הטענה: שזה טענו כסף, וזה הודה לו נחשת; וכגון שלא טענו לו שתי מעות של מטבע אלא משקלו; אם טענו מטבע - הרי הודה לו במטבע, כדלקמן) ;

"שתי כסף ופרוטה לי בידך" ! "אין לך בידי אלא פרוטה" - חייב (קסבר: טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן - חייב) .

"מנה לי בידך" ! "אין לך בידי" - פטור (שאין כאן הודאה) ;

"מנה לי בידך" ! "אין לך בידי אלא חמישים דינר" - חייב.

"מנה לאבא בידך" ! "אין לך בידי אלא חמישים דינר" - פטור,
מפני שהוא כמשיב אבידה (שהיה יכול להעזי פניו ולכפור; ומדלא העזי - הרי הוא כמשיב אבידה שאינו חייב שבועה, כדאמרינן במסכת גיטין (דף מח:) 'המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם') .

[עד סוף המשנה פירוש רש"י מודפס בדף מב, א, עם הערה שכחתי מלפרש המשנה והנני מפרש כאן]

[משנה ב] "מנה לי בידך" ! אמר לו "הן" (ובפני עדים, ואמר להם "אתם עדי");
למחר אמר לו "תנהו לי" !

"נתתיו לך" - פטור (מלשלם ומשבועה דאורייתא) ;

"אין לך בידי" (לא היו דברים מעולם) - חייב (לשלם, ואינו נאמן בשבועה, שהרי הוחזק כפור) .

"מנה לי בידך" ! אמר לו "הן" ; "אל תתנהו לי אלא בעדים" !

למחר אמר לו "תנהו לי" !

"נתתיו לך" !

- חייב, מפני שצריך ליתנו בעדים.

[משנה ג] "ליטרא זהב יש לי בידך" !

"אין לך בידי אלא ליטרא כסף" - פטור (שאין כאן הודאה ממין הטענה) ;

"דינר זהב יש לי בידך" ! "אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיות ופרוטה" - חייב, שהכל מין מטבע אחת.

"כור תבואה לי בידך" ! "אין לך בידי אלא לתך (חצי כור) קטנית" - פטור (דלאו ממין הטענה היא) ;

"כור פירות לי בידך" ! "אין לך בידי אלא לתך קטנית" - חייב, שהקטנית בכלל פירות.

טענו חטין והודה לו בשעורין - פטור ;

ורבן גמליאל מחייב (דלא בעי 'הודאה ממין הטענה') .

הטוען לחבירו בכדי שמן (כדים מלאים שמן) והודה לו בקנקנים ("הכדים יש לך בידי, בלא שמן") : אדמון אומר: הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה

(והוה ליה 'טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן') - ישבע ; וחכמים אומרים : אין

ההודאה ממין הטענה.

אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון.

טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות, בקרקעות וכפר בכלים - פטור ; (או ש) הודה במקצת הקרקעות - פטור (משבועה דאורייתא, לא

על הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת קרקעות מביאה לידי שבועה: שאין דין שבועה בקרקעות, כדאמרינן (ב'כל הנשבעין') (לקמן:);
 (הודה) במקצת הכלים (דאיכא הודאה וכפירה בלאו קרקעות) – חייב (לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה, דילפינן לה בפרק קמא דקדושין (דף כז:) מקראי): שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין (גורדין) את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן.
 אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן (כגון שטענו ברמיזה: ד'חרש' שדיברו חכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע), ואין משביעין את הקטן אבל נשבעין לקטן ולהקדש (מפרש בגמרא).

גמרא:

היכי משביעין ליה?

אמר רב יהודה אמר רב: משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה, דכתיב (בראשית כד, 2) ואשביעך בה' אלהי השמים [ואלקי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבן].
 אמר ליה רבינא לרב אשי: כמאן? כרבי חנינא בר אידי, דאמר: בעינן שם המיוחד (בשלהי 'שבועת העדות' (לעיל לה:)) הואיל ואמרה תורה 'השבע' ('שבועת ה' תהיה וגו' (שמות כב, 10)), ו'אל תשבע' (לא תשבעו בשמי לשקר) (ויקרא יט, 16), 'קלל' (יתן ה' אותך לאלה (במדבר ה, כא)), ו'אל תקלל' (בין קללת השם בין קללת חבירו: 'לא תקלל חרש' (ויקרא יט, 12)), מה 'השבע' בשם – אף 'לא תשבע' בשם; מה 'קלל' בשם – אף 'לא תקלל' בשם].
 אמר ליה: אפילו תימא רבנן: דאמרי בכינוי (והא דאמר רב – בשבועה האמורה בתורה).

ונפקא מינה צריך לאתפושי חפצא בידיה (קאמר או ספור או תפילין כאברהם דאתפסיה לאליעזר ברית מילה), וכדרבא, דאמר רבא: האי דיינא דאשבע ב'ה' אלהי השמים – נעשה כמי שטעה בדבר משנה, וחוזר; ואמר רב פפא: האי דיינא דאשבע בתפלין – נעשה כמי שטעה בדבר משנה (ואף על גב דלא תנן לה במשנה – שמעתא דרב היא, והרי היא כדבר משנה, כדאמרינן בסנהדרין (לג.) דטועה בדבר האמוראים) וחוזר (ולא אמרינן 'מה שעשה עשוי וישלם מביטו').
 והלכתא כוותיה דרבא, ולית הלכתא כוותיה דרב פפא: הלכתא כוותיה דרבא, דהא לא נקיט חפצא בידיה; ולית הלכתא כוותיה דרב פפא, דהא נקיט חפצא בידיה.

שבועה מעומד; תלמיד חכם (נשבע) מיושב;

שבועה בספר תורה (ואף על גב דאוקימנא דלא כרב פפא – לכתחלה מיהא ספור תורה בעינן; ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה דאורייתא, לפי שענשה גדול, ותקנו לגזור עליו ארור בעשרה, והא אמרן 'ארור – בו שבועה'); תלמיד חכם לכתחלה בתפלין (די לו לכתחלה בתפלין מפני כבודו).

תנו רבנן: שבועת הדיינין – אף (לקמן מפרש מאי 'אף') היא בלשונה (בכל לשון שהוא מבין בו) נאמרה. אומרים לו: הוי יודע

(שבועות לט, א)

שכל העולם כולו נזדעזע (לקמיה בעי ליה) בשעה שאמר הקב"ה בסיני (שמות כ, 1) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא [כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא]; וכל עבירות שבתורה נאמר בהן 'ונקה' [שמות לד, 1]: נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקח לא ינקה פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים] וכאן נאמר 'לא ינקה'; וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו, וכאן ממנו וממשפחתו, שנאמר (קהלת ה, 8) אל תתן את פיק (שבועת שקר) לחטיא את בשרך (את קרובך) [ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצף האלקים על קולך וחבל את מעשה ידיך], ואין בשרו אלא קרובו, שנאמר (ישעיהו נח, 1) הלוא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערם וכסיתו] ומבשרך לא תתעלם; וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו, וכאן ממנו ומכל העולם כולו, שנאמר (הושע ד, ב-ג) אלה וכחש [ורצח וגנב ונאף פרצו ודמים בדמים נגעו] [פסוק ג] על כן תאבל הארץ ואמלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים יאספו.

ואימא עד דעביד להו לכולהו?

לא סלקא דעתא, דכתיב (ירמיהו כג, 1) [כי מנאפים מלאה הארץ כי] מפני אלה אבלה הארץ [יבשו נאות מדבר ותהי מרוצתם רעה וגבורתם לא כן] וכתוב (הושע ד, 2) על כן תאבל הארץ ואומלל כל יושב בה [בחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים יאספו]; וכל עבירות שבתורה אם יש לו זכות תולין לו שנים ושלשה דורות, וכאן נפרעין ממנו לאלתר, שנאמר (זכריה ט, 7) הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך

ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו: 'הוצאתיה' לאלתר, 'ובאה אל בית הגנב' - זה הגונב דעת הבריות: שאין לו ממון אצל חבירו וטוענו ומשביעו, 'ואל בית הנשבע בשמי לשקר' - כמשמעו, 'ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו' - הא למדת דברים שאין אש ומים מכלין אותן שבועת שקר מכלה אותן.

אם אמר "איני נשבע" פוטריין אותו מיד (ואין משהין אותו כאן, שלא יחזור בו, ועל כרחו ישלם מיד שקיבל עליו בבית דין) ואם אמר "הריני נשבע" - העומדין שם אומרים זה לזה (במדבר טז, כו) [וידבר אל העדה לאמר] סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים (מפרש לקמיה) האלה [ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם]; וכמשביעיין אותו - אומרים לו: הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעיין אותך, אלא על דעת המקום ועל דעת בית דין (הא פרישנא טעמא משום קניא דרבא בפרק שלישי (לעיל דף כט.)) ;

שכן מצינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל אמר להן דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי שנאמר (דברים כט, יג) ולא אתכם (כלומר: לא כשאתכם במחשבות לבבכם) לבדכם [אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה הזאת] [פסוק יד] כי את אשר ישנו פה [עמנו עמד היום לפני ה' אלקינו ואת אשר איננו פה עמנו היום] - אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידין להתגיר - מניין? תלמוד לומר: 'ואת אשר איננו'; ואין לי אלא מצוה שקיבלו עליהם מהר סיני, מצות העתידות להתחדש, כגון מקרא מגילה - מניין? תלמוד לומר: (אסתר ט, כז) קימו וקבלו [היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנולדים עליהם ולא יעבור להיות עשים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה] - קיימו מה שקבלו כבר.

מאי 'אף היא בלשונה נאמרה'? כדתנן [סוטה פ"ז מ"א]: אלו נאמריין בכל לשון: פרשת סוטה (כמשביעין אותה - ישיבועה בלשון שהיא שומעת), וידוי מעשר ("בערתי הקודש" (דברים כו, יג) וטעמא דכולהו מפרש במסכת סוטה), קריאת שמע, ותפלה, וברכת המזון, ושבועת העדות, ושבועת הפקדון' וקאמר: נמי שבועת הדיינין - אף היא בלשונה נאמרה.

אמר מר: 'אומריין לו: הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה (שמות כו, ה) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא [כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא]' - מאי טעמא? אילימא משום דאיתיהב בסיני - עשר דברות נמי איתיהב! ואלא משום דחמירא.

ומי חמירא? והתניא: 'אלו הן קלות: עשה ולא תעשה, חוץ מ'לא תשא'; חמורות - זו כריתות ומיתות בית דין, ו'לא תשא' עמהן' (אלמא לא חמירא מכריתות ומיתות בית דין!); אלא כדקתני טעמא.

'וכל עבירות שבתורה נאמר בהן 'ונקה' וכאן נאמר 'לא ינקה': וכל עבירות שבתורה לא נאמר בהן 'לא ינקה'? והכתיב [שמות לד, ט] נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה] ונקה לא ינקה [פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים]! ההוא מיבעי ליה לכדרבי אלעזר, דתניא: רבי אלעזר אומר: אי אפשר לומר 'ונקה' שכבר נאמר 'לא ינקה'; אי אפשר לומר 'לא ינקה' שכבר נאמר 'ונקה'! הא כיצד? - מנקה הוא לשבים (וכאן אף לשבים לא ינקה בלא פרעון) ואינו מנקה לשאינן שבים.

'כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו' וכל עבירות שבתורה - ממשפחתו לא? והכתיב (ויקרא כה, ה) ושמתני אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו [והכרתי אתו] ואת כל הזנים אחריו לזנות אחרי המלך מקרב עמם], ותניא: אמר רבי שמעון: אם הוא חטא - משפחתו מה חטאת? - לומר לך: אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסין, ושיש בה לסטים שאין כולה לסטים, מפני שמחפין עליו.

התם - בדינא אחרינא (בפורענות קלה, ולא בפורענות הבאה עליו), הכא בדינא ידידיה, כדתניא: רבי אומר: (ויקרא כה, ה) [ושמתני אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו] והכרתי אותו [ואת כל הזנים אחריו לזנות אחרי המלך מקרב עמם] - מה תלמוד לומר? - לפי שנאמר 'ושמתני אני את פני' יכול כל המשפחה כולה בהיכרת? תלמוד לומר: 'אותו' - אותו בהיכרת ולא כל המשפחה כולה בהיכרת.

'וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כולו
 >שנאמר (הושע ד, ב) אלה וכחש [ורצח וגנב ונאף פרצו ודמים בדמים נגעו], וכתוב (הושע ד, ג) על כן
 תאבל הארץ [ואמלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים יאספון]
 ואימא עד דעביד להו לכולהו?
 לא סלקא דעתא, דכתיב (ירמיהו כג, י) [כי מנאפים מלאה הארץ כי] מפני אלה אבלה הארץ [יבשו
 נאות מדבר ותהי מרוצתם רעה וגבורתם לא כן]';
 וכל עבירות שבתורה מכל העולם לא? והכתיב (ויקרא כו, לז) וכשלו איש באחיו
 [כמפני חרב ורדף אין ולא תהיה לכם תקומה לפני איביכם]?! - איש בעון אחיו, מלמד שכל
 ישראל ערבים זה בזה [כלומר: גם כאן 'נפרעין ממנו ומכל העולם כולו']!

(שבועות לט, ב)

התם שיש בידם למחות ולא מיחו.
 מאי איכא בין רשעים דמשפחתו לרשעים דעלמא, בין צדיקים
 דמשפחתו לצדיקים דעלמא?
 הוא בשאר עבירות בדיניה, ורשעים דמשפחה בדין חמור, ורשעים
 דעלמא בדין הקל; צדיקי דהכא והכא פטירי; גבי שבועה: הוא
 ורשעים דמשפחה כדיניה, ורשעים דעלמא בדין חמור, וצדיקי דהכא
 והכא בדין הקל.

אם אמר "איני נשבע" פוטריין אותו מיד, ואם אמר "הריני נשבע"
 העומדים שם אומרים זה לזה (במדבר טז, כו) [וידבר אל העדה לאמר] סורו נא מעל
 אהלי האנשים הרשעים האלה [ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם]:
 בשלמא ההוא דקא משתבע קאי באיסורא, אלא ההוא דקא משבע ליה
 אמאי?

>ההוא מיבעי ליה ל<כדתניא: רבי שמעון בן טרפון אומר: (שמות
 כב, ב) שבועת ה' תהיה בין שניהם [אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם] - מלמד שחלה
 שבועה על שניהם (ששניהן נענשין בה, שלא דקדק למסור ממנו ביד נאמן ובאו לידי חלול השם).

וכשמשיעין אותו אומרים לו "הוי יודע שלא על דעתך וכו'":
 למה לי למימרא ליה הכי?
 משום קניא דרבא.

הטענה שתי כסף:

אמר רב: כפירת טענה שתי כסף (הכי גרסינן, ואילו 'כפירת פרוטה' לא קתני) ('טענה'
 דתנן במתניתין - לאו אתחלת הטענה קאי, אלא אכפירה שהוא כופר בטענת חברו לבד הודאת הפרוטה;
 דבעינן שתהא תחלת הטענה שתי כסף ופרוטה);
 ושמואל אמר: טענה עצמה שתי כסף, אפילו לא כפר אלא בפרוטה
 ולא הודה אלא בפרוטה - חייב.
 אמר רבא: דיקא מתניתין כותיה דרב, וקראי כותיה דשמואל:
 דיקא מתניתין כותיה דרב, דקתני 'הטענה שתי כסף וההודאה שוה
 פרוטה', ואילו 'כפירת טענה פרוטה' לא קתני! ותנן נמי
 'ההודאה בפרוטה' ואילו 'כפירה בפרוטה' לא קתני!
 וקראי כותיה דשמואל דכתיב (שמות כב, ו) כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור
 [וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים] ('כי יתן איש' תחלת נתינה - שני כסף, ועלה קאי 'כי הוא זה': דבר
 חשוב; ושיערו חכמים שמעה כסף - דבר חשוב הוא) - מה כלים שנים, אף כסף שנים;
 מה כסף דבר חשוב - אף כל דבר חשוב (ולא גרסינן 'אף כלים דבר חשוב'; דאילו
 בכלים אמרינן לקמן (דף מ:)) דאפילו בכפירת מחטין חייב, והאי 'אף כל' - במידי דלאו כלי קאמר),
 וקאמר רחמנא (שמות כב, ח) [על כל דבר פשע על שור על חמור על שח על שלמה על כל אבדה, אשר יאמר] כי
 הוא זה [עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו] (על זה באה השבועה: כשיאמר 'כי
 הוא זה': כשמודה במקצתה; אלמא הודאה מתוך טענת שתי כסף היא).

ורב?

ההוא ('זה') - מיבעי ליה להודאה במקצת הטענה (מיבעי ליה דאין שבועה אלא
 בהודאה במקצת, כלומר: "את זה אני מודה", ולא לאגמור דאטענת שתי כסף קאי, ולעולם הודאה לבד
 מכפירת - שתי כסף קאמר);

ושמואל?

כתיב 'הוא' וכתוב 'זה': דאי כפר במקצת ואודי במקצת - חייב.
 ורב?

חד להודאה במקצת הטענה וחד להודאה ממין הטענה.

ושמואל ?

(לרב פרכין: נהי נמי דלמקצת הטענה וממין הטענה אתו, מיהו) לאו ממילא שמעת מיניה דחסרה לה טענה (דחסרה לה טענה ראשונה ואין כאן עוד כפירה משתי כסף) ? אלא אמר לך רב: 'כסף', כי אתא - מעיקרא לכפירה הוא דאתא (ולאו לתחלת טענה), דאם כן לכתוב רחמנא 'כי יתן איש אל רעהו כלים לשמור', ואנא אמינא: מה כלים שנים - אף כל שנים; 'כסף' דכתב רחמנא למה לי? אם אינו ענין לטענה - תנהו ענין לכפירה. ושמואל אמר לך: אי כתב רחמנא 'כלים' ולא כתב 'כסף' - הוה אמינא: מאי כלים שנים - אף כל שנים (והוה ליה 'כסף' נמי בהאי כללא), אבל דבר חשוב לא בעינן (והוה אמינא כי היכי דגבי כלים, אפילו טענו שני מחטין והודה לו באחד מהן - חייב, כדלקמן (דף מ:), כל מידי נמי דטעין ליה תרי ואודי ליה בחד - לחייב, ואפילו ליכא טענה קמייתא שתי כסף) - קא משמע לן (להכי אצטריך 'כסף': למילף מיניה מידי דלאו כלים בעינן דבר חשוב).

תנן: 'שתי כסף יש לי בידך' (קטלקא דעתא דשוה כסף טעין ליה), (וקאמר ליה): 'אין לך בידי אלא (שוה) פרוטה' (דהויאליה הודאה ממין הטענה) (ואפילו הכי) פטור מאי טעמא? לאו משום דחסרה לה טענה (כפירת טענה משתי כסף) ותיובתא דשמואל? אמר לך שמואל: מי סברת 'שוה' קתני? - דוקא קתני (זה טוען 'כסף' וזה הודה לו [פרוטה בעשויה] נחשת): מה שטענו לא הודה לו, ומה שהודה לו לא טענו (דליכא 'הודאה ממין הטענה')! אי הכי - אימא סיפא: 'שתי כסף ופרוטה יש לי בידך'! אין לך בידי אלא פרוטה - חייב; אי אמרת בשלמא שוה - משום הכי חייב, אלא אי אמרת דוקא - אמאי חייב? מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו? מידי הוא טעמא אלא לשמואל (כלום אתה משיב תשובה זו אלא לשמואל? כלומר: אילו אמר חכם אחר 'דוקא קתני' - היינו יכולים להשיב תשובה זו, אבל לשמואל אינו תשובה, דשמואל - הודאה ממין הטענה חשיב ליה, מאחר שטענו נחושת עם הכסף וכפר לו באחד) ? האמר רב נחמן אמר שמואל: טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן - חייב? הכי נמי מסתברא (דמתניתין דוקא קתני), מדקתני סיפא 'וליתרא זהב יש לי בידך'! 'אין לך בידי אלא ליטרא כסף' - פטור; אי אמרת בשלמא דוקא קתני - משום הכי פטור, אלא אי אמרת 'שוה' - אמאי פטור? ליטרא טובא הוי (כפירה והודאה)! אלא מדסיפא דוקא - רישא נמי דוקא (לשון קושיא הוא), לימא תיהוי תיובתא דרב (מרישא, דקתני 'שתי כסף יש לי בידך'! 'אין לך בידי אלא פרוטה' - פטור, וטעמא משום דוקא תנן, ומה שטענו - לא הודה לו; הא טענו 'שוה' והודה לו 'שוה' - חייב, ואף על גב דטענה קמייתא לא הוה אלא שתי כסף) ? אמר לך רב: כולה מתניתין 'שוה', וליטרא זהב שאני (דכיון דטענו משקל - ודאי דוקא קתני, אבל כל מטבעות דמתניתין - 'שוה' קאמר, שדרך מטבע לעשותו דמים לכל דברים) ;

(שבועות מ, א)

תדע (דשאר מתניתין - 'שוה' קתני): דקא תני סיפא 'דינר זהב לי בידך'! 'אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית (מעה קטנה) ופונדיון ופרוטה' ('דינר כסף טריסית פונדיון ופרוטה' - 'או' 'או' קתני) - חייב, שהכל מין מטבע [אחת] הן; אי אמרת בשלמא 'שוה' - משום הכי חייב, אלא אי אמרת דוקא - אמאי חייב? אמר רבי אלעזר: בשטענו בדינר מטבעות (טבועה במטבע צורה, ולא טענו משקל; וזה הודה לו מטבע, ואף על פי שזו כסף וזו נחשת - ממין הטענה היא: דכולהו מטבע נינהו), וקא משמע לן דפרוטה בכלל מטבע איתא; דיקא נמי, דקתני 'שהכל מין מטבע אחת' (אלמא טעמא משום דכל מטבע חד הוא, ודוקא קתני). ורב (דבעי למימר 'שוה' קתני) ? שהכל דין מטבע אחת (הכי מפרש סיפא דקאמר שהכל מין מטבע אחד הוא: כל מטבעות השנויות כאן - דין אחד להם: שאף הקטנה שבהן יש בה כדי הודאה לחייבו שבועה). ורבי אלעזר, לימא מדסיפא כשמואל מתרץ - רישא נמי כשמואל סבירא ליה (נימא כשמואל סבירא ליה: דכולה מתניתין - דוקא קתני, ומשום הכי תנן ברישא 'שתי כסף יש לי בידך'! 'אין לך בידי אלא פרוטה' - פטור: משום דמה שטענו לא הודה לו, אבל אי 'שוה' טעין ליה - הוה מיחייב - ואף על גב דתחלת טענה שתי כסף ותו לא!);

לא, סיפא דוקא, דקתני: 'שהכל מין מטבע אחת', ורישא כרב או כשמואל.

תא שמע (בתוספתא [לא נמצא בתוספתא שלנו]): "'דינר זהב זהב לי בידך"!
 "אין לך בידי אלא דינר כסף" - חייב; טעמא דאמר ליה "זהב זהב", הא סתמא - 'שוה' קאמר ליה ((ופירושו: דינר זהב היינו טבע, וטעמא - משום דהכל מין מטבע אחד, והוה ליה 'ממין הטענה'; ומיהו טיענתא לרב הוא: דמדאצטריך לפרושי 'זהב זהב' - מכלל דמתניתין, דתנן 'דינר זהב' סתמא - 'שוה' קאמר, ושהכל דין מטבע אחד קתני; ומדסיפא 'שוה' - רישא נמי 'שוה', וקתני רישא "'שתי כסף יש לי בידך" "אין לך בידי אלא פרוטה" - פטור, ועל כרחך משום דליכא כפירת שתי כסף הוא) !

אמר רב אשי: הכי קאמר: 'כל האומר "דינר זהב" - כאומר "דינר זהב זהב" דמי (וברייתא - לא שהטוען מפרש "זהב זהב" קאמר, אלא הכי קאמר: הטוען דינר זהב סתם - דמסתמא זהב זהב קאמר, והלה אומר "אין לך בידי אלא דינר כסף" - דהיינו נמי דינר מטבע, וישנה הודאה ממין הטענה - חייב).

תני רבי חייא לסיועיה לרב: "'סלע לי בידך" ! "אין לך בידי אלא סלע חסר שני כסף" - חייב; חסר מעה - פטור' (אלמא כפירת שתי כסף בעינן).

אמר רב נחמן בר יצחק: אמר שמואל גירסת הגהות מיימוניות: אמר רב הודה אמר שמואל: לא שנו (דבעי טענת שתי כסף) אלא (בשבועה הבאה) בטענת מלוה והודאת לזה (והודאת מקצת דלוה), אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד (אבל שבועה בעדות עד אחד שהלוה כפר הכל ועד אחד מעידו שהוא חייב ונמצא מחייבו) - אפילו לא טענו אלא בפרוטה - חייב' (הואיל ואם היו שנים היו מחייבין אותו ממון לפרוע, דהא שוה פרוטה - ממונא הוא, היחיד מחייבו שבועה); מאי טעמא? דכתיב (דברים יט, טו) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת [בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר]; לכל עון ולכל חטאת - הוא דאינו קם, אבל קם הוא לשבועה, ותניא: 'כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה'.

ואמר רב נחמן אמר שמואל: טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן - חייב.

אמר לו רבי יצחק: יישר, וכן אמר רבי יוחנן (ולא גרסינן תו 'יישר') ! מכלל דפליג עליה ריש לקיש (בעיא הוא דקא בעי גמרא: לימא מדקאמר 'וכן אמר רבי יוחנן' מכלל דפליג עליה בר פלוגתיה) ?

איכא דאמרי: מישאה הוה שהי ליה ושתיק ליה (כך היה דרכו של ריש לקיש כשהיה רבי יוחנן אומר דבר בבית המדרש: היה שוהה מלהשיב עד שיגמר רבי יוחנן כל צרכו וכל טעם דבריו, ואחר כך היה חולק עליו, ובתוך כך יצא רבי יצחק זה מבית המדרש ולא שמע אם נחלק עליו); איכא דאמרי: מישתא הוה שתי ליה (ריש לקיש מיא בבי מדרשא כי אמרה ר' יוחנן להא מילתא) ושתיק ליה.

לימא מסייע ליה: 'טענו חטין והודה לו בשעורין - פטור, ורבן גמליאל מחייב (דלא בעי הודאה ממין הטענה)'; טעמא דטענו חטין והודה לו בשעורין, הא חטין ושעורין והודה לו באחד מהן - חייב? !

לא, הוא הדין דאפילו 'חטין ושעורין' - נמי פטור; והאי דקמיפלגי בחטין - להודיעך כחו דרבן גמליאל.

תא שמע: טענו כלים וקרקעות הודה בכלים וכפר בקרקעות, בקרקעות וכפר בכלים - פטור;

(שבועות מ, ב)

הודה במקצת קרקעות - פטור (שאין נשבעין על הקרקעות, כדילפינן לקמן בפירקין (דף מב); ואף הודאתן אינה מביאה לידי שבועה), במקצת כלים - חייב (שבועה אף על הקרקעות על ידי גלגול דשבועה מקצת כלים); טעמא דכלים וקרקעות - דקרקע לאו בת שבועה היא, הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות (כלומר: משני מינין, והודה באחד וכפר באחד) - חייב? !

הוא הדין דאפילו כלים וכלים נמי פטור, והא דקתני 'כלים וקרקעות' - קא משמע לן דכי הודה במקצת כלים - חייב אף על הקרקעות.

מאי קא משמע לן? זוקקין (הכלים זוקקין את הקרקעות לשבועה)? תנינא (במסכת קדושין): ' (נכסים שאין להם אחריות) זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן' ? !

הא - עיקר (דכולה מסכת בהלכות שבועה), ההיא (דקדושין) - אגב גררא נסבה (אידי דתנא התם 'נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות: בכסף בלא משיכה' - תני בהדייהו שאף הם זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לשבועה) .

ורבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: 'טענו חטין ושעורין והודה לו באחת מהן - פטור' - והאמר רבי יצחק: 'ישר, וכן אמר רבי יוחנן'?!
אמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן.

תא שמע: 'טענו חטין והודה לו בשעורין - פטור, ורבן גמליאל מחייב'; טעמא דטענו חטין והודה לו בשעורין, הא חטין ושעורין והודה לו באחד מהן - חייב?!
הוא הדין דאפילו 'חטין ושעורין' נמי פטור, והאי דקתני הכי - להודיעך כחו דרבן גמליאל.

תא שמע: 'טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות, בקרקעות וכפר בכלים - פטור; הודה במקצת קרקע - פטור; במקצת כלים - חייב'; טעמא דכלים וקרקעות - דקרקע לאו בת שבועה היא, הא כלים וכלים דומיא דכלים וקרקעות - חייב?!
הוא הדין דאפילו כלים וכלים נמי פטור, והא קמשמע לן: דהודה במקצת כלים - חייב אף על הקרקעות.
מאי קא משמע לן? זוקקין? תנינא: 'זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן'?!
הא - עיקר, ההיא - אגב גררא נסבה.

איתיביה רבי אבא בר ממל לרבי חייא בר אבא: 'טענו שור והודה לו בשוה, שה והודה לו בשור - פטור; טענו בשור ושה, והודה לו באחד מהן - חייב'?!
אמר ליה: הא מני? - רבן גמליאל היא.

אי רבן גמליאל - אפילו רישא נמי?!
אלא הא מני? - אדמון היא (דבעי הודאה ממין הטענה); ולא דחויי מדחינא לך, אלא תלמוד ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן: הא מני? - אדמון היא (ומיהו היכא דטענו שנים והודה לו באחד מהם - חייב; והא דאדמון - במתניתין היא; מיהו הכא במסכת שבועות - לא מפרשין בגמרא במאי פליגי, אבל בפרק בתרא דכתובות (דף קח:) מפרשין דבהכי פליגי) .

תוספות ד"ה לימוד ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן הא מני אדמון היא. תימה דר' חייא בר אבא גופיה מוקי מילתא דאדמון כוותיה ב' בתרא דכתובות (דף קח:) דמסיק לאדמון יש בלשון הזה לשון קנקנים ומיגו דמשתבע אקנקנים משתבע נמי על שמן מחמת גלגול ו"ל דמשום רבנן הוא דאצטריך לאסוקי דאיירי שהודה במקצת קנקנים ואפ"ה פטרי רבנן משום דלא תקשי ליה ממילתייהו דרבנן כדקאמר מעיקרא טעמא דאין בלשון הזה לשון קנקנים הא יש בלשון הזה לשון קנקנים חייב אבל אדמון לעולם מחייב אפי' הודה בכל הקנקנים דבתרתי פליגי בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן וביש בלשון הזה לשון קנקנים ודייק לה מדלא קתני במתניתין פלוגתייהו בחטין ושעורין או בשור ושה ונקט כדי יין וכדי שמן משמע דפליגי ביש בלשון הזה לשון קנקנים ומדקאמר נמי ר"ג רואה אני את דברי אדמון ואי דוקא בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן פליגי מאי רואה אני את דברי אדמון הא אפי' בטענו חטין והודה לו בשעורין מחייב ופליגי נמי בטענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהם דאי ביש בלשון הזה לשון קנקנים דוקא פליגי הוה להו לרבנן למימר בהדיא אין בלשון הזה לשון קנקנים ואדמון מחייב במודה בכל הקנקנים מדלא נקט במתניתין והודה לו מקצת קנקנים אלא נקט בקנקנים דמשמע בכולהו ולא מוקי לה במקצת קנקנים אלא משום רבנן דלא משתמע מילתייהו דאין בלשון הזה לשון קנקנים אלא בכה"ג וה"ק אין ההודאה ממין הטענה דלא מיבעיא במודה בכל הקנקנים דפטרי דהא אפי' יש בלשון הזה לשון קנקנים נמי פטור אלא אפילו הודה במקצת קנקנים נמי פטור דאין בלשון הזה לשון קנקנים.

אמר רב ענן אמר שמואל: טענו חטין וקדם והודה לו בשעורין (מי שהיה לו לטעון על חבירו חטין ושעורין, וטענו חטין ולא הספיק לטענו שעורין עד שקדם זה ואמר "חטין אין לך בידי אבל שעורין יש לך בידי") : אם כמערים (אם נראה לב"ד שקפץ להודות כדי שלא יטענו זה שעורין ויתחייב לו שבועה בהודאת שעורין) - חייב (חייב לו שבועה אם אמר לו זה "שניהם יש לי בידך") , אם במתכוין (להשיב לו על טענתו של חטין ולא כקופץ) - פטור;

ואמר רב ענן אמר שמואל: טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב; לפיכך יצאו כלים (ליכתב בפירוש) למה שהן (להתחייב עליהם בכל שהן דהוה ליה למכתב (שמות כב) כי יתן איש אל רעהו כספים לשמור ואנא אמינא מה כספים שנים ודבר חשוב אף כל שנים ודבר חשוב אלא כתב כלים לומר דהוי דבר חשוב ולא בעינן שווייהן שתי כסף) .

אמר רב פפא: 'טענו כלים ופרוטה והודה בכלים וכפר בפרוטה - פטור (כדמפרש ואזיל: כרב, דאמר כפירה - שתי כסף בעינן); הודה בפרוטה וכפר

בכלים - חייב (‘כפר בכלים’ - ואפילו כל דהו, כדאמרין: ‘לכך יצאו כלים למה שהן; ואי משום הודאה ממין הכפירה - בהא סבירא ליה כשמואל, דאמר ‘טענו בחטין ושעורין והודה לו באחד מהן - חייב’).
חדא כרב וחדא כשמואל: **חדא כרב**, דאמר ‘כפירת טענה שתי כסף’;
חדא כשמואל דאמר ‘טענו חטין ושעורין והודה לו באחת מהן - חייב’.

“מנה לי בידך” “אין לך בידי - פטור:
אמר רב נחמן: ומשביעין אותו שבועת היסט (‘היסת’ לשון שומא: ששמו חכמים עליו שבועה, כמו (שמואל א כו, יט) אם ה’ הסיתך בי); מאי טעמא? - חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו.

אדרבה: חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו!?
אשתמוטי הוא דקא משתמיט ליה; סבר: עד דהוה לי ופרענא ליה;
תדע (דאמרין אשתמוטי אשתמיט), דאמר רב אידי בר אבין אמר רב חסדא:
הכופר במלוה (ובאו עדים והוא לא נשבע) - **כשר לעדות** (ולא אמרן: חשיד אממונא הוא, אלא אשתמוטי קמשתמיט ליה, משום דמלוה להוצאה ניתנה, ואין עכשיו בידו במה לפרוע); **בפקדון** - **פסול לעדות** (ואפילו לא נשבע: דמשענה דכפר - איחשיד ליה אממונא; ובבבא מצינא בפרק קמא (דף ה:) מוקמינן ליה בדאתו סהדי דההיא שעתא הוה בידיה, דליכא למימר ‘אירכס ליה ומשתמיט עד דבחיש ומשכח ליה’).

רב חביבא מתני (להא דרב נחמן) **אסיפא**: **“מנה לי בידך”! אמר לו “הן”! למחר אמר לו “תנהו לי”! “נתתיו לך”! - פטור**; ואמר רב נחמן: **משביעין אותו שבועת היסט**.
מאן דמתני ארישא - כל שכן אסיפא (דהא אודי ליה עליו, ואיכא דררא דממונא);

(שבועות מא, א)
ומאן דמתני לה אסיפא, הכא הוא דאיכא דררא דממונא, אבל התם: דליכא דררא דממונא - לא.
תוספות ד”ה ומאן דתני אסיפא כו’. אור”ת השתא דלא איתמר הלכתא כחז מהנך לישיני היכא דליכא דררא דממונא לא משבעינן ליה מספק דהמע”ה ואעפ”כ לא היה מוחה בדיינים המשביעין וקצת נראה להשביע דאיכא דאמרי טפל ללשון ראשון כמו שאומר ריב”א מיהו אור”ת דאזלינן בתר המיקל וכן משמע בפ”ק דב”מ (דף ה.) גבי ההוא רעיא דמיייתי התם מילתא דר”נ ארישא דמתני’ ור”ת דוחה דאיכא למימר דהתם רישא דמילתא נקט ומסיפא פריך דמשבעינן ליה היכא דאיכא דררא דממונא דהתם נמי איכא דררא דממונא מאחר שהיו רגילין למסור לו בכל יום ועוד דהא איכא סהדי דאכל תרי מינייהו ורב האי גאון פירש דלא משבעינן ליה אלא משמתינן ליה על תנאי שיהא בשמתא אם הוא חייב ואינו משלם.

מאי איכא בין שבועה דאורייתא (הבאה במקצת הטענה) לשבועה דרבנן (הא דרב נחמן)?

איכא בינייהו מיפך שבועה (אם אמר הנתבע לתובע “השבע וטול”): **בדאורייתא לא מפכינן שבועה, בדרבנן מפכינן**.
ולמר בר רב אשי, דאמר בדאורייתא נמי מפכינן שבועה - מאי איכא בין דאורייתא לרבנן?
איכא בינייהו מיחת לנכסיה: בדאורייתא נחתינן לנכסיה, בדרבנן לא נחתינן לנכסיה.

ולרבי יוסי דאמר בדרבנן נמי נחתינן לנכסיה (אם אמר “איני נשבע ואיני משלם” - יורדין לנכסיו ונותנין לזה), **דתנן: מציאת חרש שוטה וקטן - יש בהם גזל מפני דרכי שלום; רבי יוסי אומר: גזל גמור**, ואמר רב חסדא: **גזל גמור מדבריהם, - למאי נפקא מינה? להוציאו בדיינין** - **מאי איכא בין דאורייתא לרבנן?**
איכא בינייהו שכנגדו חשוד על השבועה (הנתבע חשוד על השבועה, ותנן לקמן (דף מד:) שתקנו חכמים שישבע התובע ויטול): **בדאורייתא שכנגדו חשוד על השבועה אפכינן ליה שבועה ושמו אאידך, בדרבנן - (שבועה עצמה של היסט) תקנתא היא, ותקנתא לתקנתא** (ותקנתא שיהא תובע נשבע ונוטל לתקנתא היסט שבועה שלא באה עליו אלא בתקנת חכמים) **לא עבדינן** (ויפסיד התובע בלא שום שבועה).

ולרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי (גבי מציאת חרש שוטה וקטן), **דאמרו בדרבנן לא נחתינן לנכסיה - מאי עבדינן ליה?**
משמתינן ליה.
אמר ליה רבינא לרב אשי: האי - נקטיה בכובסיה דנשבקיה לגלימיה הוא (אוחזו בביציו התלויים בו עד שיתן לו טלית שעליו, כלומר: כיון דמשמתינן ליה לעולם

עד דליתב ליה - לית לך למיחת לנכסיה עדיף מהאי כל דבר התלוי במחבר קרי ליה 'כובסא' כדאמר: 'אזול גרמא ומחיה לכובסא ואתר תמר' ב'אלו הן הגולין' (מכות דף ח.).

אלא מאי עבדינן ליה?

אמר ליה: משמתינן ליה עד דמטי זמן נגדיה (לבתר תלתין יומין, כדאמרין: רב מנגיד אמאן דמשהי שמתייה דרבנן עליה תלתין יומין) – ב'האשה נקנית' (קדושין דף יב.), ונגדינן ליה, ושבקינן ליה.

אמר רב פפא: האי מאן דאפיק שטרא על חבריה, ואמר ליה "שטרא פרוע הוא!" – אמרינן ליה: 'לאו כל כמינך, זיל שלים!' ואם אמר "לשתבע לי" – אמרינן ליה 'אשתבע ליה'.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: ומה בין זה (שלא פגם שטרו) לפוגם את שטרו (דתנן (כתובות דף טז). הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה; כיצד? – היתה כתובתה אלף זוז, והוא אמר "התקבלת כתובתיך", והיא אומרת "לא התקבלתי אלא מנה", הואיל ומודית במנה – פוגמת את שטרו כתובתה, ולא תפרע השאר אלא בשבועה, דליכא למיסמך תו אשטרא, דאיכא למימר: טפי קיבלה; והשתא דאמרת 'משביעין לו' – מה יפה כחו משאם פגם את שטרו)?

אמר ליה: התם (גבי פגם את שטרו), אף על גב דלא טעין איהו (אף על גב דלא טעין ליה "אשתבע לי" אלא אומר "פרעתיך") – טענינן ליה אנן (ואמרין לבעל השטרו "השבט"), הכא – אמרינן ליה 'זיל שלים ליה', ואי טעין ואמר 'אשתבע לי' – אמרינן ליה 'זיל אשתבע ליה'; ואי צורבא מרבנן הוא – לא משבעינן ליה.

אמר ליה רב יימר לרב אשי: צורבא מרבנן – משלח (מפשיט) גלימא דאינשי? אלא: לא מזדקקין ליה לדיניה (לא מזדקקין ליה להשבט, דמיחזי דחשדינן ליה, ולא לגבות לו – דהא אמר ליה "אשתבע לי דלא פרעתיך").

[משנה ב] מנה לי בידך כו':

אמר רב יהודה אמר רב אסי: המלוה את חבירו בעדים – צריך לפורעו בעדים.

כי אמריה קמיה דשמואל, אמר לי: 'יכול לומר לו "פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים"!'

תנן: "'מנה לי בידך" אמר לו "הן" – למחר אמר לו "תנהו לי" – "נתתיו לך" – פטור (אף משבועה; ומיהו שבועת היסת איכא) – והא הכא כיון דתבעיה בעדים (והודה לו בפניהם) כמאן דאוזפיה בעדים דמי, וקתני 'פטור' –

(שבועות מא, ב)

תיובא דרב אסי?!

אמר לך רב אסי: אנא, כי אמרי היכא דמעיקרא אוזפיה בעדים דלא לדידיה הימניה – הכא הא הימניה!

רב יוסף מתני הכי:

אמר רב יהודה אמר רב אסי: המלוה את חבירו בעדים – אינו צריך לפורעו בעדים, ואם אמר "אל תפרעני אלא בעדים" – צריך לפורעו בעדים.

כי אמריה קמיה דשמואל – אמר לי: יכול לומר לו "פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים"!

תנן "'מנה לי בידך" אמר לו "הן"; אמר לו "אל תתנהו לי אלא בפני עדים"; למחר אמר לו "תנהו לי" – "נתתיו לך" – חייב

(לפרע), מפני שצריך ליתן לו בעדים – תיובא דשמואל?!

אמר לך שמואל: תנאי היא, דתניא: "בעדים הלוייתך – בעדים פרע לי" (קסלקא דעתא בשעת הלואה קאי, ואמר ליה: "ראה שבעדים הלוייתך – ואף אתה אל תפרעני אלא

בעדים") – או יתן או יביא ראיה שנתן; רבי יהודה בן בתירא

אומר: יכול לומר לו "פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים".

פריך רב אחא: ממאי דבשעת הלואה קאי? דלמא בשעת תביעה קאי,

(כשתבעו בבית דין, וזה אומר "פרעתיך") והכי קאמר ליה: "לאו בעדים הלוייתך? בעדים היה לך לפורעני" – (ולא אמר לו כן בשעת הלואה, ומשום הכי פטר ליה רבי יהודה

בן בתירא); אבל בשעת הלואה – דברי הכל חייב.

אמר רב פפי משמיה דרבא: הלכתא: המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים;

ורב פפא משמיה דרבא אמר: המלוה את חבירו בעדים - אין צריך לפורעו בעדים, ואם אמר "אל תפרעני אלא בעדים" - צריך לפורעו בעדים, ואם אמר לו "פרעתוך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים" - נאמן.

עיי' ברא"ש סימן יג ומתקן את גירסת הרי"ף ל'נאמן',

סימן ראובן ושמעון דתנו הלכתא יזפי ופרעפלוני

ופלוני עפציסטראיבהי מנותא כבי תרי:

ההוא דאמר ליה לחבריה: כי פרעתין - פרעין לי באפי ראובן ושמעון; אזל ופרעיה באפי תרי מעלמא (וזה אומר "עדי שקר הם") עיין

תוספות.

אמר אביי: באפי בי תרי אמר ליה, באפי בי תרי פרעיה!

אמר ליה רבא: להכי קאמר ליה 'באפי ראובן ושמעון': כי היכי דלא נדחיה.

מכאן שאפשר לדחות עדים? - תוספות ד"ה אזל ופרעיה באפי תרי מעלמא

ההוא דאמר ליה לחבריה: "כי פרעת לי - פרעין לי באפי בי תרי דתנו הלכתא".

אזל, פרעיה בין דיליה לדיליה; איתניסו הנך זוזי (מיד המלוה)!

אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: "אין, קבולי קבלתינהו מיניה

דרך פקדון (להוי פקדון ביד, ואיני עליהן אלא שומר חנם, שלא קבלתיים בתורת פרעון) ואמינא:

ליהוי גבאי פקדון עד דמתרמו בי תרי דתנו הלכתא ומקיים

תנאיה".

אמר ליה: כיון דקא מודית דודאי שקלתינהו מיניה (וזה לא בתורת פקדון

מסרם לך) - פרעון מעליא הוי (ודברים שהיו בלבך אינם דברים); [ו]אי אמרת

לקיומי תנאיה [אם אתה דורש שיתקיים התנאי שלך שיחזיר בפני 'בי

תרי דתנו הלכתא'] - זיל אייתינהו [את הכסף הפקדון]! דהא אנא ורב

ששת, דתינא הלכתא וספרא וספרי ותוספתא וכולא גמרא [לפי הודעתך

אנו שנינו עדים שקבלת את הפרעון, ונתקיים התנאי שיחזיר לך לפני 'בי

תרי דתנו הלכתא'] עיין תוספות.

רע"א בגליון הש"ס: אין בכח הלוח - צ"ל 'המלוה'

ההוא דאמר ליה לחבריה: "הב לי מאה זוזי דאוזיפתך"!

אמר ליה: "לא היו דברים מעולם"!

אזל אייתי סהדי דאוזפיה ופרעיה (אותה הלואה שזה כופר - ודאי לוח אותה באותו

היום, אבל לאחר זמן פרעיה).

אמר אביי: מאי ניעבוד? אינהו אמרי "אוזפיה" אינהו אמרי

"פרעיה"!!

רבא אמר: כל האומר "לא לויתי" כאומר "לא פרעתי" דמי (דכיון דלא

לוח - לפי דבורו לא פרע, והרי יש עדים שלוח, נאמנין הם על הלואה, ואינן נאמנין על הפרעון: דהודאת בעל

דין כמאה עדים).

ההוא דאמר ליה לחבריה "הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך (שאני נושה

בך)!"

אמר ליה: "לא פרעתוך בפני פלוני ופלוני?"; אתו פלוני ופלוני

אמרי "לא היו דברים מעולם (לא פרע לפנינו)" (וזה אומר: "או בפניהם או שלא

בפניהם פרעתוך").

סבר רב ששת למימר: הוחזק כפרן (ואינו נאמן אפילו בשבועה לומר "פרעתוך שלא

בפניהם" שהרי אמר "פרעתוך בפניהם" ונמצא שקרן)!

אמר ליה רבא: כל מילתא דלא רמיה עליה דאינש (כגון זה: שלא היה לו לומר

"פרעתוך בעדים" שלא אמר לו זה בשעת הלואה "בעדים פרע לי") - (הלכך) לאו אדעתיה (לא

שם לבו לזכור אם בעדים פרע אם שלא בעדים, ואמר 'בעדים פרעתוך' ולא אדעתיה, ואינו הוחזק כפרן

בכך). ועיין רבנו חננאל: היות ולא אמר לעדים מראש - אולי הם

לא שמו לב

ההוא דאמר ליה לחבריה "הב לי שית מאה זוזי דמסיקנא בך"!

אמר ליה: "ולא פרעתוך מאה קבי

(שבועות מב, א)

עפצי (גל"ש בלע"ז, ומעבדין בהן עורות) דקיימי בשיתא שיתא [ששה זוז הקב] ?

אמר ליה: לאו! בארבעה ארבעה הוּו קיימי!
אתו תרי סהדי, ואמרו "אין", בארבעה ארבעה הוּו קיימי" (איתי מלוה
סהדי דארבעה ארבעה קיימי, ותובע מאתים). (וזה אומר "פרעתיך מכל מקום: אם לא בעפצים - פרעתיך
במעוּת!)

אמר רבא: הוחזק כפרן.
אמר רמי בר חמא: הא אמרת 'כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש
לאו אדעתיה' (והאי נמי לא רמיא עליה לומר באיזה ענין פרעם, אלא "פרעתיים" סתמא, הלכך לא
נזכר, וסבור שכך השער, ולא הוחזק כפרן, ונשבע שפרעם מכל מקום)!
אמר ליה רבא: קצותא דתרעא [קביעת השער של הסחורה שמשמש לפרעון]
מידכר דכירי אינשי (והוחזק כפרן).

ההוא דאמר ליה לחבריה "הב לי מאה זוזי דמסיקנא בך, והא
שטרא!"

אמר ליה: "פרעתיך!"

אמר ליה: "הנהו - סיטראי ניהו" (מצד אחד היית חייב לי)!

אמר רב נחמן: איתרע שטרא (הואיל ומודה שקיבלם, ולא כל כמיניה לומר 'סיטראי
ניהו'). תוספות

רב פפא אמר: לא איתרע שטרא.

ולרב פפא - מאי שנא מההוא דאמר ליה לחבריה "הב לי מאה זוזי
דמסיקנא בך, והא שטרא!" אמר ליה: "לאו אתורי יהבת לי (לקנות מהן
שוורים לשחיטה למחצית שכר), ואתית ואיתיבת אמסחתא (מקום שמקצבין הבשר ומוכרין)
וקבילת זוזך!" ואמר ליה "הנהו - סיטראי ניהו"!, ואמר רב
פפא 'איתרע שטרא'!!

התם, כיון דקאמר "אתורי יהבת לי ומתורי שקלת" - איתרע שטרא;
הכא אימור סיטראי ניהו.

מאי הוי עלה?

רב פפי אמר: לא איתרע שטרא.

רב ששת בריה דרב אידי אמר: איתרע שטרא.

והלכתא איתרע שטרא; והני מילי דפרעיה באפי סהדי ולא אידכר
ליה שטרא (שיטול השטר מידו), אבל פרעיה בין ידיה לדידיה - מיגו
דיכול למימר "לא היו דברים מעולם (לא פרעתיים)" - יכול נמי
למימר "סיטראי ניהו", וכדאבימי בריה דרבי אבהו (והוא במסכת
כתובות בפרק 'הכותב' (דף פה). דמטא כי האי מעשה לדידיה).

ההוא (לוה) דאמר ליה לחבריה (למלוה בפני עדים בשעת הלואה): "מהימנת לי
כל אימת דאמרת לי 'לא פרענא' (נאמן אתה עלי כל זמן שתאמר 'לא התקבלתי', ולא
אוכל לומר לך 'פרעתיך')!" אזל פרעיה באפי סהדי; אביי ורבא דאמרי
תרוייהו: הא הימניה!

מתקיף לה רב פפא: נהי דהימניה טפי מנפשיה - טפי מסהדי מי
הימניה?

ההוא דאמר ליה לחבריה: "מהימנת לי כבי תרי כל אימת דאמרת
"לא פרענא" אזל, פרעיה באפי תלתא!

אמר רב פפא: כבי תרי הימניה, כבי תלתא לא הימניה!

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא: אימור דאמרי רבנן
דאזלינן בתר רוב דעות [שיש הבדל בין שנים לשלשה] - הני מילי
לענין אומדנא (דשומא, כדאמר במסכת עבודה זרה בפרק 'השוכר' (דף עב). אמר ליה: 'כדשיימי
בתלתא' - אפילו תרי מגו תלתא; כדאמרי 'בי תלתא' - עד דאמרי בתלתא; 'כדשיימי בארבעה' - עד דאמרי
בארבעה, וכל שכן כדאמרי 'בי ארבעה'), דכמה דנפיש בקיאי טפי, אבל לענין
עדות - מאה כתרי ותרי כמאה!

לישנא אחרינא: ההוא דאמר ליה לחבריה "מהימנת לי כבי תרי כל
אימת דאמרת לא פרענא", אזל ופרעיה באפי תלתא;

אמר רב פפא: כבי תרי הימניה כבי תלתא לא הימניה.

מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע: תרי כמאה ומאה כתרי! ואי
אמר ליה "כבי תלתא" - ואזל פרעיה באפי בי ארבעה - כיון
דנחית לדעות (מתחלה ירד למנין שהוא יתר מכדי עדות) - נחית לדעות (ודאי אדעות
קפיד: בתלתא הימניה, בארבעה לא הימניה)?!

אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן ואין משביעין את הקטן : מאי טעמא ?

אמר קרא (שמות כב, 1) כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור [וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב שלם שנים] (ועלה כתיב 'ונקרב בעל הבית' [שם, פסוק ז] לשבועה, כדאמרינן בבבא קמא (דף סג:) - ואין נתינת קטן כלום (דהא 'איש' כתיב, והחרש והשוטה כקטנים הם בלא דעת) .

אבל נשבעין לקטן ולהקדש :

והא אמרת רישא 'אין נשבעין על טענת שוטה וקטן' ?
אמר רב : כבא בטענת אביו (הא דקתני 'נשבעין בנתינת איש' קאמר שהקטן טוענו "אבי מסרו לידך"), ורבי אליעזר בן יעקב היא, דתניא :

רבי אליעזר בן יעקב אומר : פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו, כיצד ? - אמר לו "מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס (והחזרתי לו חצי, והחציו בידי) " - הרי זה נשבע (חייב לישבע על השאר), וזהו שנשבע על טענת עצמו (וקטן הבא בטענת אביו - לא גרע מטענת עצמו דהכא) .

וחכמים אומרים : אינו אלא כמשיב אבידה, ופטור .

ורבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור ?

אמר רב : בשטענו קטן (יתום קטן תובע) .

'קטן' ? והאמרת 'אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן' ?
לעולם גדול, ואמאי קרו ליה 'קטן' ? דלגבי מילי דאבוה - קטן הוא .

אי הכי - 'טענת עצמו' ? טענת אחרים היא ?

טענת אחרים והודאת עצמו .

(שבועות מב, ב)

כולהו (טענתא) נמי טענת אחרים והודאת עצמו נינהו (ומאי 'פעמים' [דאמר

רבי אלעזר בן יעקב], ורבנן - אמאי פליגי עליה) ! ?

(ולעולם בטוענו קטן, ומשום דאין טענתו חשובה במקום אחר, דכתיב 'כי יתן איש' - קרי ליה הכא 'טענת

עצמו'; מיהו הכא - טענה היא, דהא איכא 'נתינת איש': דמכח נתינת האב היא באה, והיינו דקאמר

'פעמים') (וכי תימא 'רבנן אמאי פליגי עליה' -) אלא בדרכה קמיפלגי ,

דאמר רבה : מפני מה אמרה תורה 'מודה מקצת הטענה ישבע' ?

חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, והאי - בכוליה

בעי דליכפריה, והאי דלא כפריה - משום דאינו מעיז פניו

בפני בעל חובו ; ובכוליה בעי דלודי ליה, והאי דלא אודי

ליה - אישתמוטי הוא דקא משתמיט מיניה, סבר "עד דהוי לי

זוזי ופרענא ליה", ורחמנא אמר 'רמי שבועה עילויה כי

היכי דלודי ליה בכוליה' :

רבי אליעזר בן יעקב סבר 'לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו

מעיז', והלכך לאו 'משיב אבידה' הוא, ורבנן סברי : בפניו הוא

דאינו מעיז, אבל בפני בנו מעיז, ומדלא מעיז - 'משיב אבידה'

הוא .

מי מצית מוקמת לה כרבי אליעזר בן יעקב ? הא קתני רישא

'"מנה לאבא בידך" !

"אין לך בידי אלא חמשים דינר" - פטור, מפני שמשיב

אבידה הוא !

התם (רישא, דקתני פטור) - דלא אמר (היתום) 'ברי לי', הכא (סיפא דקתני

'נשבעין לקטן') - דאמר 'ברי לי' .

שמואל אמר : [אבל נשבעין לקטן ולהקדש] לקטן - ליפרע מנכסי קטן

(מנכסי יתום, ואפילו הוציא שטר עליו - צריך שבועה שלא נתקבל חוב זה מאביו), 'להקדש' -

ליפרע מנכסי הקדש (המקדיש נכסיו ויצא עליו שטר חוב, ובא ליפרע מן הנכסים - צריך

שבועה) .

'לקטן' - ליפרע מנכסי קטן ? תנינא (במסכת כתובות (דף פז) ולקמן ב'כל הנשבעין'

(דף מה.)) : 'מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה', תרתי למה לי ?

הא קמשמע לן כדאביי קשישא, דתני אביי קשישא : 'יתומין' שאמרו

- גדולים, ואין צריך לומר קטנים, בין לשבועה בין לזיבורית

(דתנן ב'הניזקין' (גיטין מח:) 'אין נפרעין מן היתומין אלא מן הזיבורית', והיינו דתנא תרתי : חדא לגדולים וחדא

לקטנים) ;

'להקדש' - ליפרע מנכסי הקדש? תנינא [גם בדף מהא]: 'מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועה', ומה לי משועבדים להדיוט ומה לי משועבדים לגבוה?
איצטריך: סלקא דעתך אמינא: הדיוט הוא, דאדם עושה קנוניא על הדיוט (הלוא הזה עשה עצה רמיותא עליו, ואמר "אני חייב לזה", כדי שיטרוף הקרקע ממנו, ויחלוקו ברמיותא), אבל הקדש - דאין אדם עושה קנוניא על הקדש - קא משמע לן.
והאמר רב הונא: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר "מנה לפלוני בידי" (הגביהו תחלה מן הנכסים שהקדשתי) - נאמן, חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש?
אמרי הני מילי שכיב מרע, דאין אדם חוטא ולא לו (בשביל יורשין), אבל גבי בריא - ודאי חיישינן.

משנה:
ואלו דברים שאין נשבעין עליהן: העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות; אין בהן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה; שומר חנם אינו נשבע, נושא שכר אינו משלם;
רבי שמעון אומר: קדשים שחייב באחריותן (כגון אמר "הרי עלי עולה", והפריש בהמה לנדרו, והפקידה לזה) - נשבעין עליהן (נשבע עליה אותו שהפקדון בידו, ד'כי יתן איש אל רעהו' שמות כב, וקרין ביה, דדבר הגורם לממון לרבי שמעון כממון דמי), ושאינו חייב באחריותן - אין נשבעין עליהן.
רבי מאיר אומר: יש דברים שהן בקרקע (שמחוברין לקרקע) ואינן כקרקע (ונשבעין עליהן; ובגמרא מפרש פלוגתייהו), ואין חכמים מודים לו; כיצד?
"עשר גפנים טעונות מסרתי לך"! והלה אומר "אינן אלא חמש";
רבי מאיר מחייב שבועה, וחכמים אומרים: כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע.
אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין; כיצד?
"בית מלא מסרתי לך", ו"כיס מלא מסרתי לך"! והלה אומר "איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל" - פטור;
זה אומר "עד הזיז" וזה אומר "עד החלון" - חייב.

גמרא:
'תשלומי כפל' - מנלן?
דתנו רבנן (שמות כב, ח) על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמהעל כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו' על כל דבר פשע - כלל; על שור ועל חמור ועל שה ועל שלמה - פרט; על כל אבדה חזר וכלל; כלל ופרט וכלל - אי אתה דן אלא כעין הפרט: מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון - אף כל דבר המטלטל וגופו ממון; יצאו קרקעות שאין מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות: שאף על פי שהן מטלטלין - אין גופן ממון;
הקדש - 'רעהו' כתיב [שמות כב, ו; כב, ט].

<ולא תשלומי כפל> ולא ארבעה וחמשה:
מאי טעמא?
תשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא, ולא תשלומי שלשה וארבעה (וכיון דכפל ליכא - הוו להו שלשה וארבעה).

שומר חנם אינו נשבע:
מנא הני מילי?
דתנו רבנן:

(שבועות מג, א)
(שמות כב, ו) כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר וגנב מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם שנים 'כי יתן איש אל רעהו' - כלל; 'כסף או כלים' - פרט; 'לשמור' - חזר וכלל; כלל ופרט וכלל - אי אתה דן אלא כעין הפרט: מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון - אף כל דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאין מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו

שטרות שאף על פי שמטלטלין - אין גופן ממון; 'הקדש' - רעהו כתיב.

(פרשת שומר חנם היא, דתניא ב'השואל' (בבא מציעא צד:) פרשה ראשונה [שמות כב, ו-ח] בשומר חנם, ושניה [שם, פסוקים ט-יב] בשומר שכר, ושלישית בשואל [שם, פסוקים יג-יד]; וגבי שומר חנם - אין לו עליו אלא שבועה, כדכתיב (שמות כב, ז) 'ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו')

נושא שכר אינו משלם (אינו משלם גניבה ואבידה הכתובה בו ליחייב, דכתיב (שם, פסוק יא) 'אם גנב יגנב מעמו') :

מנלן?

דתנו רבנן: (שמות כב, ט) 'כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמר ומת או נשבר או נשבה אין ראה' 'כי יתן איש אל רעהו' - כלל; 'חמור או שור או שה' - פרט; 'וכל בהמה לשמר' חזר וכלל; כלל ופרט וכלל כו' - עד 'הקדש' - 'רעהו' כתיב.

רבי מאיר אומר: יש דברים שהן כקרקע ואינן כקרקע נרבי מאיר אומר: יש דברים שהן כקרקע, ואין חכמים מודים לו; כיצד? "עשר גפנים טעונות מסותי לך" והלה אומר "אינן אלא חמש": רבי מאיר מחייב שבועה, וחכמים אומרים: כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע: מכלל דרבי מאיר סבר כל המחובר לקרקע אינו כקרקע? אדמיפלגי בטעונות - ליפלגי בסרוקות? <אלא> אמר רבי יוסי ברבי חנינא: הכא בענבים עומדות להבצר קמיפלגי: דרבי מאיר סבר כבצורות דמיין, ורבנן סברי לא כבצורות דמיין.

אין נשבעין אלא על דבר שבמדה ושבמשקל נושבמנין; כיצד? "בית מלא מסותי לך", ו"כיס מלא מסותי לך"! והלה אומר "איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל" - פטור; זה אומר "עד הזיז" וזה אומר "עד החלון" - חייב. אמר אביי: לא שנו אלא דאמר ליה "בית" סתם, אבל אמר ליה "בית זה מלא" - ידיעא טענתיה (דכיון דאמר ליה "בית זה מלא", חה מחזירה לו חסירה - נראה חסרונה, והרי הוא כ"זה אומר "עד החלון" חה "עד הזיז"). אמר ליה רבא: אי הכי - אדתני סיפא 'זה אומר "עד הזיז" (זיז-קורה של עלייה הבולטת בתוך הבית), וזה אומר "עד החלון" - חייב, ליפלוג וליתני בדידה: 'במה דברים אמורים? בבית מלא, אבל "בית זה מלא" - חייב'!

אלא אמר רבא: לעולם אינו חייב עד שיטעננו בדבר שבמדה שבמשקל ושבמנין, ויודה לו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין. תניא כוותיה דרבא: "כור תבואה לי בידך" והלה אומר "אין לך בידי" - פטור; "מנורה גדולה יש לי בידך" - "אין לך בידי אלא מנורה קטנה" - פטור (דאין ההודאה ממין הכפירה, ומה שטענו לא הודה לו); "אזורה גדולה יש לי בידך" - "אין לך בידי אלא אזורה קטנה" - פטור; אבל אמר לו "כור תבואה יש לי בידך" והלה אומר "אין לך בידי אלא לתך" - חייב; "מנורה בת עשר ליטריין יש לי בידך" - "אין לך בידי אלא בת חמש ליטריין" - חייב (לקמן מפרש לה); כללו של דבר: לעולם אינו חייב עד שיטעננו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין ויודה לו בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין.

'כללו של דבר' - לאתויי מאי? לאו לאתויי "בית זה מלא"? ומאי שנא 'מנורה גדולה' ו'מנורה קטנה' - מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו? אי הכי, בת עשר בת חמש נמי: מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו? אמר ר' שמואל בר רב יצחק: הכא - במנורה של חליות עסקינן, דקא מודה ליה מינה.

אי הכי - אזורה נמי ניתני (אזורה בת עשר אמות יש לי בידך!), והלה אומר "אין לך בידי אלא בת חמש" - חייב) ולוקמי (באזורה בת חתיכות הרבה) בדלייפי (אהדדי בתפיות מחט) - אלא דלייפי לא קתני? - הכא נמי בשל חליות לא קתני! אלא אמר רבי אבא בר ממל: שאני מנורה, הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על חמש ליטריין (אבל בגדולה וקטנה - ליכא למימר הכי, ובאזורה ליכא למימר חתך הימנה, שהרי ראשיה ניכרין).

משנה :

המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ; אמר לו : "סלע הלוייתך עליו, ושקל (חצי סלע) היה שוה" ! והלה אומר "לא כי, אלא סלע הלוייתני עליו וסלע היה שוה" - פטור ;
"סלע הלוייתך עליו, ושקל היה שוה" ! והלה אומר "לא כי, אלא סלע הלוייתני עליו, ושלשה דינרים היה שוה" [סלע = ארבעה דינרים] - חייב ;

"סלע הלוייתני עליו ושתיים היה שוה" ! והלה אומר "לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו וסלע היה שוה" - פטור ;
"סלע הלוייתני עליו ושתיים היה שוה" ! והלה אומר : "לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו וחמשה דינרים היה שוה" [מודה המלוה שהוא חייב שלשה דינרים] - חייב ;

ומי נשבע (כמה היתה שוה) ? - מי שהפקדון אצלו (המלוה) ובגמרא מפרש אהייא קאי, שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון (ושמא לא דקדק זה בשומא, ויפסלנו לעדות ולשבועה) .

תוספות ד"ה ויוציא הלה את הפקדון: פירש בקונטרס שמא לא דקדק זה בשומא ויפסלנו לעדות ולשבועה, וכן פר"ח כאן; אבל בריש 'המפקיד' (בבא מציעא דף לד:) הקשה לדברי המפרש כן 'וכי עבדינן תקנה לרשיעי'? אלא טעמא שמא יוציא הלה הפקדון ונמצא שבועת לוח לבטלה [וע"ע תוס' ב"מ לד: ד"ה שמא]

(שבועות מג, ב)

גמרא :

['ומי נשבע ? - מי שהפקדון אצלו'] - אהייא ? אילימא אסיפא [כאשר התובע הוא הלוח, והנתבע הוא המלוה שאבד את הפקדון], ותיפוק ליה דשבועה - גבי מלוה הוא [שהרי הוא נשבע ואינו משלם] ?

אמר שמואל: ארישא; וכן אמר רבי חייא בר רב: ארישא; וכן אמר רבי יוחנן: ארישא.

מאי 'ארישא' ? - סיפא דרישא: "סלע הלוייתך עליו, ושקל היה שוה" ! והלה אומר "לא כי, אלא סלע הלוייתני עליו, ושלשה דינרים היה שוה" [סלע = ארבעה דינרים] - חייב; [ולא יתכן אחרת, שהרי ברישא של הרישא כופר כל החוב, ופטור מלהשבע!]; דשבועה גבי לוח היא, ושקלוה רבנן מלוה ושדיוה אמלוה.

והשתא דאמר רב אשי (בבבא מציעא הוא בפרק 'המפקיד', דאמר רב הונא התם גבי שומר שכר שטען נגנבה וחייב עצמו בתשלומין: משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו: חיישין שמא עיניו נתן בה ורוצה לקנותה בדמים; ואותביניה מהא דקתני 'יוציא הלה את הפקדון': ואי אמרת משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו - היכי מצי מפיך ליה?) דקיימא לן (ושני רב אשי עלה 'זה נשבע חה נשבע'): זה נשבע שאינה ברשותו, וזה (שהשבועה עליו) נשבע כמה (היתה) שוה - הכי קאמר (מתניתין): מי נשבע תחלה? מי שהפקדון אצלו (נשבע תחלה שאינה ברשותו), שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון (ולעולם אסיפא דרישא קאי: היכא דשבועה גבי לוח) .

אמר שמואל: האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ומשכן ליה קתא (בית יד) דמגלא, אבד קתא דמגלא - אבד אלפא זוזי (דסבר [המלוה] וקביל [את המשכון כנגד ההלוואה]), אבל כל זמן שהו קיימין - על כרחו גובה אם מלוה סתם הוא; סתם מלוה שלשים יום, ואם פירש לו זמן - כשיגיע זמנו יפרע, ולא מצי למימר 'סברת וקבילת, דאי לשם משכון קבליה, לשם פרעון לא קבליה, וכיון דקבליה לשם משכון - כל כמה דלא מהדר ליה משכונה לא גבי, ולא מצי פטר נפשיה בדמי שווין); אבל תרתי קתאתי לא (לא אמרינן 'חדא קביל בחמש מאה וחדא בחמש מאה, ואי אבד חדא מינייהו - לא ליפסיד חמש מאה, דהא לא פריש 'חדא בפלגא וחדא בפלגא', אלא תרוייהו קבלינהו בחדא, במשכנו ולא בפרעון; וכיון דמהדר ליה מקצת משכונות במאי דחסר (נפשיה) מינייה - פטר נפשיה בתשלומי שווין) .

ורב נחמן אמר: אפילו תרתי קתאתי (ואף על גב דלא פריש - מסתמא חדא בפלגא וחדא בפלגא קבלינהו) (ואי) אבד חדא - אבד חמש מאה (פלגא), אבד אידך - אבד כוליה, אבל קתא ונסכא - לא (לא אמרינן נסכא קביל בפלגא: דכיון דמידי דחזי לפרעון הוא - לא קבליה עליה אלא בדמי שווין) .

נהרדעי אמרי: אפילו קתא ונסכא: אבד נסכא - אבד פלגא, אבד קתא - אבד כוליה. תנן: "סלע הלוייתך עליו, ושקל היה שוה" ! והלה אומר "לא כי, אלא סלע הלוייתני עליו, ושלשה דינרים היה

שוה" [סלע = ארבעה דינרים] – חייב (ולא אמרין 'אבד כל מעותיו') ; – לימא ליה 'הא קבילתיה'?

מתניתין בדפריש ("איני מקבלו עלי אלא באחריות דמיו בשוויו"), שמואל – בדלא פריש.

לימא כתנאי: 'המלוה את חבריו על המשכון ואבד המשכון ישבע (שאבדו) ויטול את מעותיו (את חובו) – דברי רבי אליעזר; רבי עקיבא אומר: יכול הוא שיאמר לו "כלום הלוינתני אלא על המשכון? אבד המשכון אבדו מעותיך"; אבל המלוה אלף זוז בשטר והניח משכון בידו – דברי הכל אבד המשכון אבדו מעותיו. 'היכי דמי? אי דשוי שיעור זוזי –

(שבועות מד, א)

מאי טעמיה דרבי אליעזר? אלא לאו בדלא שוי שיעור זוזי (עסקינן), ובדשמואל קא מיפלגי (רבי אליעזר לית ליה דשמואל: דמשכון שאינו שוה כל החוב – אין אדם מקבלו אלא לזכרון דברים, הלכך שומר חנם הוא עליו, וישבע שלא פשע ושאינו ברשותו ויטול כל מעותיו; ורבי עקיבא כשמואל סבירא ליה: שלשם משכון קבלו; אבל הלווהו אלף זוז בשטר – אפילו רבי אליעזר מודה שהמשכון שקיבל אחרי כן – לשם משכון קבלו, שהרי אינו צריך לו לזכרון דברים: שהשטר לו לראיה)?

לא: בדלא שוי – כולי עלמא לית להו דשמואל; והכא – בדשוי שיעור זוזי, ובדברי יצחק קא מיפלגי, דאמר רבי יצחק: 'מנין לבעל חוב שקונה משכון? שנאמר (דברים כד, ג) [השב תשיב לו את העבט כבוא השמש ושכב בשלמתו וברכך] ולך תהיה צדקה [לפני ה' אלקיך]: אם אינו קונה משכון – צדקה מנין לו? מכאן לבעל חוב שקונה משכון! ' (רבי אליעזר לית ליה דרבי יצחק, ואינו עליו אלא שומר חנם – ואף על פי שהוא משכון גמור!)

לימא דרבי יצחק תנאי היא?

ותיסברא? אימור דאמר רבי יצחק שמשכנו שלא בשעת הלואה (כגון על ידי בית דין, דבהכי משתעי קרא, דכתיב לעיל מנייה 'בחן תעמד והאיש אשר אתה נשה בו יוציא אלק את העבט החוצה') [דברים כד, א], ואמר מר: זה שליח בית דין, משכנו בשעת הלואה מי אמר?

אלא: משכנו שלא בשעת הלואה – כולי עלמא לא פליגי דאית להו דרבי יצחק, והכא במשכנו בשעת הלואה ובשומר אבדה קמיפלגי, דאיתמר:

שומר אבדה: רבה אמר כשומר חנם,

(שבועות מד, ב)

ורב יוסף אמר: כשומר שכר דמי (שכר מצוה; ומלוה על המשכון – נמי מצוה עבד); לימא דרב יוסף תנאי היא (דמילתא דרבה – ודאי תנאי היא, דרבי עקיבא לית ליה דרבה; אלא דרב יוסף – מי לימא תנאי היא? מי מצי לאוקמה לרבי אליעזר כוותיה)?

לא! בשומר אבדה דכולי עלמא אית להו דרב יוסף, והכא במלוה צריך למשכון (להשתמש בו, ומנכה לו מן החוב דמי שכירות המשכון) קא מיפלגי: מר סבר: מצוה קא עביד, ומר (רבי אליעזר) סבר: לאו מצוה קא עביד (כיון דצריך למשכון – אין כאן מצוה, ולהנאתו נתכוין, והוי כשומר חנם; ורבי עקיבא סבר: כיון דפוחת עליו והולך – מצוה היא, ולא הוי עליו אלא כשומר שכר).

לימא כתנאי (הא דשמואל): 'המלוה את חבריו על המשכון (אין שמיטה משמטתו, דאין כאן משום לא יגוש [על פי הפסוק בדברים טז, ג]: שהרי אינו נוגש!) ונכנסה שמיטה, אף על פי שאינו שוה אלא פלגא – אינו משמט (לקמן מפרש אי בההוא פלגא קאמר, אי בכליה חוב קאמר), דברי רבן שמעון בן גמליאל; רבי יהודה הנשיא אומר: אם היה משכנו כנגד חובו – אינו משמט, ואם לאו – משמט. ' ; מאי 'אינו משמט' דקאמר תנא קמא? אילימא כנגדו (הוא דאינו משמט, דלההוא פלגא מיהא הוי משכון) – מכלל דרבי יהודה הנשיא (דפליג עליה, דאמר: אם אין משכון כנגד חובו משמט) סבר כנגדו נמי משמט (דאפילו ההוא פלגא דכנגדו לא חשיב משכון, ומשמטא ליה שביעית)? אלא אמאי תפיס משכון (אלא משכון דתפט – למאי תפסיה אי לאו למשכון מיהת דההוא פלגא)? אלא – לאו כנגד כולו (קאמר תנא קמא 'אינו משמט' דאף על פי שאינו שוה אלא פלגא – הוי משכון כנגד כולו, ואינו משמט כלום מן החוב, והיינו כשמואל), ובדשמואל קא מיפלגי (ואתא רבי יהודה הנשיא למימר: דאם אין משכון כנגד הלוואתו – אינו משמט כולו, אלא כנגדו)?

¹ ואם אינו מנכה – הריהוא שואל, שכל ההנאה שלו? או היות והלוה מעונין שהמשכון יהיה בשימוש של המלוה – אין המלוה שואל, אלא שוכר שו שומר שכר?

לא ! לעולם כנגדו (קאמר רבי שמעון דאינו משמט: דלהווא פלגא מיהא הוי משכון, ולית ליה דשמואל), ובהא קמיפלגי: תנא קמא סבר כנגדו, ורבי יהודה הנשיא סבר כנגדו נמי משמט (ואהווא פלגא גופיה פליג רבי יהודה הנשיא למימר דלא הוי משכון); ודקא אמרת 'למאי תפיס ליה משכון' ? - (דלא הוי משכון, אלא) לזכרון דברים בעלמא (תפסיה).

הדרן עלך שבועת הדיינין